

FINANČNÍ ANALÝZA, HODNOCENÍ FINANČNÍ POZICE OBCÍ

Finanční analýza firmy je teoreticky velmi propracovaná a v praxi často využívaná. Avšak problematika finanční analýzy obcí je oblast poměrně opomíjená. Problematikou finanční analýzy podniku se v českém prostředí zabývá např. Růčková, Synek, Dluhošová, Holečková, Kalouda, Kysligerová a mnozí další. Kraftová ve své publikaci „Finanční analýza municipální firmy“ aplikuje znalosti z prostředí finanční analýzy podniků pro potřeby finanční analýzy firem zakládaných či zřizovaných územními samosprávnými celky, tedy firem, u nichž nelze považovat zisk za jejich hlavní cíl.

Finanční analýza firmy je metodou hodnocení finančního hospodaření firmy založené na rozboru účetních údajů. Jejím smyslem je „*dospět k určitým závěrům o celkové hospodářské a finanční situaci podniku a připravit podklady pro rozhodování*“ (Černá a kol., 1997:2).

Kraftová (2002) rozeznává čtyři **cíle finanční analýzy**: (1) posouzení dosavadního vývoje organizace a poskytnutí informací pro rozhodování, (2) rozbor možných variant vývoje a výběr nejvhodnější varianty, (3) porovnání výsledků různých srovnatelných organizací a (4) zpracování informací pro hodnocení organizace vnějšími partnery, věřiteli i vlastníky.

Podle charakteru informačních zdrojů lze rozlišit fundamentální analýzu (rozbory založené na souvislostech mezi ekonomickými a mimoekonomickými vlivy a na zkušenostech odborníků a jejich subjektivních odhadech), a technickou analýzu (založená na matematicko-statistických metodách), dalšími druhy finančních analýz jsou kauzální analýza (hodnotí příčinně důsledkové vazby mezi jevy) a komparační analýza (doplňuje technickou analýzu srovnáváním se standardními hodnotami ukazatelů nebo využívá srovnávací báze při komparaci určité skupiny firem). V textu jsou využity zejména metody a postupy technické a komparační finanční analýzy obcí.

Zdroje informací pro finanční analýzu obcí lze rozdělit interní a externí. V případě interních zdrojů se jedná o data, které se týkají přímo dané obce a vznikají v důsledku její činnosti. Tyto data poskytuje finanční účetnictví prostřednictvím základních účetních výkazů a rozpočet obce prostřednictvím výkazu pro hodnocení plnění rozpočtu ÚSC. Externí zdroje zahrnují data z vnějšího ekonomického prostředí.

Základní **metody finanční analýzy** lze podle způsobu konstrukce ukazatelů odvozených na základě dat z účetních výkazů rozdělit na metody absolutní využívající absolutní, extenzivní ukazatele a metody relativní využívající relativní, intenzivní ukazatele. Absolutní ukazatele lze dále rozdělit na stavové (uvádějí údaje o stavu k určitému datu) a tokové (vypovídají o vývoji zkoumané skutečnosti za dané časové období). Přehled o základních typech ukazatelů je uveden v následujícím obrázku. V případě intenzivních ukazatelů hrají velkou roli tzv. poměrové ukazatele. Kromě analýzy poměrových ukazatelů lze metody a postupy finanční analýzy dále rozdělit na postupy horizontální analýzy (analýza vývojových trendů, sledování vývoje zkoumané veličiny v čase) a vertikální analýzy (strukturální analýza, zjišťuje se procentní podíl jednotlivých položek ke zvolenému základu), metody porovnávání mezi subjekty či analýzy soustav ukazatelů.

Obrázek: Základní typy ukazatelů finanční analýzy

DÍLČÍ UKAZATELE	
absolutní	relativní (poměrové, podílové)
<ul style="list-style-type: none"> • bazální (základní) • rozdílové • marginální (přírůstkové) 	<ul style="list-style-type: none"> • prostý poměr dvou absolutních ukazatelů • podíl různých hodnot absolutního ukazatele <ul style="list-style-type: none"> - <i>index bazický</i> - <i>index řetězový</i> • marginální (relativní přírůstkové) • senzitivity (citlivost), tj. poměr relativních marginálních ukazatelů

Zdroj: Kraftová, I. (2002:27).

Mezi tradičně uplatňované **oblasti finanční analýzy** patří rentabilita, likvidita, zadluženost, tržní hodnota¹ a aktivita² firmy. Je zřejmé, že pro potřeby finanční analýzy obcí nebudou uplatněny všechny tyto oblasti, případně budou nahrazeny jinými. Pro potřeby posouzení finanční kondice obce bývají nejčastěji využívány finanční ukazatele z těchto oblastí: příjmy rozpočtového hospodaření, výdaje rozpočtového hospodaření, provozní (běžný) rozpočet, kapitálový rozpočet, zadluženost obce, likvidita obce, případně další oblasti (srov. např. Peková, 2011, Žehrová, Pfeiferová, 2006, Halásek a kol., 2002, Binek a kol., 2007).

VYBRANÉ UKAZATELE PRO HODNOCENÍ FINANČNÍ KONDICE OBCE

V následujícím textu jsou popsány základní a nejčastěji využívané ukazatele včetně možného způsobu interpretace výsledků a případných omezení jejich vypovídací schopnosti. Ukazatele jsou vybrány zejména z oblastí rozpočtového hospodaření (příjmová a výdajová stránka, běžný a kapitálový účet rozpočtu), likvidity a zadluženosti.

Často bývají využívány ukazatele podílu vybrané kategorie v přepočtu na obyvatele – zde je však při detailnějším zkoumání výsledků a interpretaci zejména výdajů třeba vzít v úvahu velikost spádové oblasti, na kterou se daná kategorie dat vztahuje, pro kterou obec danou službu vykonává. Též je třeba vzít v úvahu rozsah činností, které daná obec vykonává. Využívány bývají též ukazatele srovnávací výsledky za různá rozpočtová období. Ukazatele tohoto typu nejsou v následujícím textu představeny, ale samozřejmě mohou být jednoduše zkonstruovány z níže uvedených ukazatelů.

V případě hodnocení ukazatelů konstruovaných s využitím dat o dlouhodobém majetku obce je třeba mít na paměti, že obce až do r. 2011 svůj majetek neodepisovaly a tedy do výpočtů za starší období vstupuje pořizovací hodnota tohoto majetku. Z důvodu postupného přechodu na nový způsob účtování o majetku nelze ani v nejbližších letech očekávat, že z účetních výkazů bude možné vyčíst reálnou hodnotu majetku.

¹ vyjadřuje, jak podnik hodnotí investoři

² hodnocení schopnosti využívat vložené prostředky

1. Ukazatele - příjmy a výdaje

a) Celkové příjmy na obyvatele

Ukazatel umožňuje posoudit velikost rozpočtu mezi obcemi i mezi lety. Jedná se o jednoduchý základní ukazatel vyjadřující výši zdrojů obce. Omezení ukazatele vyplývá ze zařazení kapitálových příjmů a investičních transferů, což ztěžuje interpretaci výsledků, je třeba odpovědět na otázky čím je způsobena meziroční změna tohoto ukazatele? Je rozdíl mezi obcemi dán různě vysokými kapitálovými výdaji? Inkasovala některá z obcí vyšší investiční dotace? Jsou obce srovnatelně velké, není rozdíl dán velikostí obce (zejména z důvodu RUD)? Výsledky tohoto ukazatele mohou obce ovlivnit pouze omezeně – svojí aktivitou mohou ovlivnit pouze malou část daňových příjmů (zejména místní poplatky a částečně také svěřené daně), nedaňové a kapitálové příjmy.

b) Ukazatele daňových příjmů

- (i) Daňové příjmy na obyvatele
- (ii) Podíl daňových příjmů na celkových příjmech

Ukazatel vyjadřuje výši příjmů z daní, místních, správních a ostatních poplatků - jedná se o stabilní zdroj rozpočtů obcí, jejich podstatnou část však obec nemá možnost svojí aktivitou ovlivnit.

Při srovnání mezi obcemi postihuje zejména vliv RUD na rozpočet obce. Při využívání tohoto ukazatele je vhodné použít dlouhodobější pohled na jeho výsledky. Meziroční srovnání poukazuje zejména na vlivy hospodářské situace, která ovlivňuje nejdůležitější daňové výnosy; případně lze postihnout vlivy vyplývající ze změny RUD. Interpretace ukazatelů může být ovlivněna zařazením daně z příjmů právnických osob placené danou obcí do výpočtu. Nejedná se totiž o příjem, který by posiloval zdroje obce, obec tuto daň platí sama sobě a projevuje se tedy také buď ve výdajové části rozpočtu (daň placená z vybraných příjmů v rozpočtové činnosti obce) nebo v nákladech vedlejší činnosti (daň placená v rámci podnikatelské činnosti obce).

c) Ukazatele vlastních příjmů

- (i) Vlastní příjmy na obyvatele
- (ii) Podíl vlastních příjmů na celkových příjmech
- (iii) Podíl vybraných vlastních příjmů na celkových příjmech

Ukazatele umožňují porovnat výši vlastních příjmů mezi obcemi i mezi různými roky. Omezení ukazatele (i) je obdobné jako u ukazatele celkových příjmů na obyvatele, vyplývá ze zařazení kapitálových příjmů do výpočtu, které v jednotlivých obcích nebývají každoročně ve stabilní výši. Ukazatel (ii) vyjadřuje finanční stabilitu obce. Jak moc je obec nezávislá na transferech? Při srovnání různě velkých obcí může omezení spočívat v různém rozsahu přenesené působnosti, která je financována prostřednictvím transferů (např. do r. 2011 výplata sociálních dávek na úřadech ORP). Rovněž je při interpretaci třeba brát v úvahu velikost obce z pohledu nastavení RUD. V ukazateli (iii) jsou oproti předchozímu ukazateli z výše vlastních příjmů vyloučeny příjmy ze sdílených daní, lze na ně totiž pohlížet jako na příjmy transferového charakteru, nejedná se o vlastní příjmy obce z pohledu zainteresovanosti obce na jejich získávání. Kromě srovnávání výsledků mezi obcemi jsou tyto ukazatele vhodné také pro hodnocení vývoje hospodaření obce, zejména v případě ukazatelů bez započítání příjmů ze sdílených daní. Výsledky ukazatelů (i) a (ii) obce mohou ovlivnit svojí aktivitou pouze částečně, výsledky ukazatele (iii) jsou v podstatě plně závislé na aktivitě obce.

d) Výdaje na obyvatele

- (i) Celkové výdaje na obyvatele
- (ii) Běžné výdaje na obyvatele
- (iii) Kapitálové výdaje na obyvatele
- (iv) Každoročně se opakující výdaje na obyvatele

Ukazatel postihuje výši běžných i kapitálových výdajů obce v přepočtu na 1 obyvatele. Jedná se o jednoduchý ukazatel umožňující základní srovnání mezi obcemi i mezi lety. Opět je při interpretaci třeba brát v úvahu velikost obce, rozsah činností, které obec zajišťuje (a pro jakou spádovou oblast), výši jednorázových (zejména kapitálových) výdajů, atp. Ukazatel je vhodný pro ilustraci rozdílů mezi obce i mezi lety, hodnocení výše ukazatele je však diskutabilní. Jaká je optimální výše výdajů na obyvatele? Jak hodnotit vyšší či nižší výsledky oproti průměru? Jsou nižší výdaje na obyvatele znakem nedostatku prostředků nebo jsou výsledkem lepšího hospodaření? Tyto skutečnosti nelze posoudit bez znalosti rozsahu a struktury výdajů, které obce realizují, zejména není postižena kvalita poskytovaných statků a služeb. V případě varianty ukazatele (iii) jsou do výpočtu zahrnuty pouze ty běžné výdaje, které mají každoročně se opakující charakter, tato forma však umožňuje lepší meziroční srovnání výsledků. Ukazatele jsou tedy vhodné pro využití k hodnocení vývoje hospodaření obcí a zejména pro plánování úrovně výdajů do budoucnosti. Možnost ovlivnit výsledky tohoto ukazatele aktivitou obce je dána zejména objemem mandatorních výdajů, které je obec povinna ze svého rozpočtu hradit. Oproti tomu investiční činnost obce je otázkou rozhodnutí zastupitelstva obce.

e) Podíl vybraných výdajů na celkových výdajích

- (i) Podíl běžných výdajů na celkových výdajích
- (ii) Podíl kapitálových výdajů na celkových výdajích
- (iii) Podíl každoročně se opakujících výdajů na celkových výdajích
- (iv) Podíl mandatorních výdajů na celkových výdajích

Tyto ukazatele vyjadřují kolik z celkových výdajů obce je určeno na provozní záležitosti / na investice / na každoročně se opakující výdaje / na výdaje, které je obec povinna hradit ze zákona. Zejména u malých obcí lze očekávat meziroční výkyvy způsobené jednorázovými kapitálovými výdaji. Při interpretaci meziročních změn je třeba brát v úvahu také možné změny v rozsahu činností, zejména těch, které jsou obce povinny ze zákona vykonávat (např. do r. 2011 včetně jsou v běžných výdajích zahrnuty výdaje na sociální dávky, od r. 2012 lze očekávat pokles na straně běžných výdajů i příjmů (neinvestičních transferů) u ORP). Hodnocení výsledků těchto ukazatelů je nejednoznačné – nelze určit optimální podíl vybraných výdajů na celkových výdajích. Ukazatele jsou tedy vhodné pro využití k hodnocení vývoje hospodaření obcí a zejména pro plánování úrovně výdajů do budoucnosti. Opět je možnost ovlivnit výsledky tohoto ukazatele aktivitou obce dána zejména objemem mandatorních výdajů, které je obec povinna ze svého rozpočtu hradit.

f) Podíl výdajů plynoucích do vybrané oblasti na celkových výdajích

Výdaje dle jednotlivých oblastí je vhodné sledovat odděleně pro běžné a pro kapitálové výdaje; to umožní lepší interpretaci meziročních změn. Srovnání ukazatelů mezi obcemi je vhodné pouze u obcí s obdobnými parametry. Ukazatele jsou vhodné zejména pro hodnocení vývoje hospodaření konkrétní obce, pro sledování trendů v daných výdajových oblastech a pro plánování budoucích výdajů obce.

Opět je možnost ovlivnit výsledky tohoto ukazatele aktivitou obce dána zejména objemem mandatorních výdajů v té které oblasti, které je obec povinna ze svého rozpočtu hradit.

Významným ukazatelem z této oblasti je ukazatel podílu běžných výdajů na správu na celkových běžných výdajích. Ukazatel vyjadřuje, jaký podíl běžných výdajů je tvořen provozními výdaji na činnost místní správy, tedy samotné zajištění výkonu veřejné správy v území. Velkou část těchto výdajů však tvoří tzv. mandatorní výdaje, zejména výdaje na platy zaměstnanců úřadu a na odměny členů zastupitelstva obce a dalších orgánů obce.

2. Ukazatele – saldo rozpočtu

a) Saldo rozpočtu

- (i) výše na obyvatele
- (ii) podíl na celkových příjmech

Varianta (i) podává informaci o výši přebytku či deficitu rozpočtu obce, (ii) sleduje míru úspor. Ukazatele hodnotící výši salda rozpočtu nejsou pro posuzování finanční situace obce vhodné. Hodnocení na základě tohoto ukazatele je možné při dlouhodobějším pohledu, nikoliv na základě jednorozhodného výsledku. Samotná informace o tom, zda obec dosáhla za daný rok celkově přebytku či deficitu, nic nevyovídá o její finanční kondici. V úvahu je třeba vzít informace o důvodech vzniku deficitu (provozní či investiční), o způsobech jeho úhrady (v případě dluhového financování deficitu je třeba též vzít v úvahu podmínky splácení), o důvodech vzniku přebytku (spoření do budoucna či z důvodu nutnosti zajištění prostředků na splácení současného dluhu).

b) Saldo běžného rozpočtu – výše na obyvatele

Ukazatel umožňuje porovnávat schopnost jednotlivých obcí generovat přebytek běžného rozpočtu. Jedná se o základní ukazatel hodnotící zdraví rozpočtového hospodaření obce, avšak je nutno vzít v úvahu, že stejná hodnota ukazatele má u různě velkých obcí velmi rozdílné reálné dopady. Tento ukazatel je vhodný jak pro komparaci s jinými obcemi tak pro hodnocení vývoje hospodaření v provozní části rozpočtu. Při detailnějším hodnocení výsledků tohoto ukazatele je třeba brát v úvahu omezenou možnost obce aktivně získávat běžné příjmy a oproti tomu nutnost hradit zejména mandatorní výdaje.

c) Podíl salda běžného rozpočtu na běžných příjmech

Ukazatel vyjadřuje, jaký podíl ze svých běžných příjmů obec uspořila. Srovnání výsledků tohoto ukazatele může být mírně nevýhodné pro obce, které plní větší rozsah úkolů v přenesené působnosti a na tyto činnosti získávají neinvestiční transfery. V čitateli ukazatele tak budou zahrnuty výdaje i příjmy související s touto činností, ovšem ve jmenovateli budou zahrnuty pouze příjmy - veškeré neinvestiční transfery. Opět, stejně jako v případě předchozího ukazatele, je třeba brát v úvahu omezenou možnost obce aktivně získávat běžné příjmy a oproti tomu nutnost hradit zejména mandatorní výdaje.

Ukazatel je vhodný k hodnocení finanční situace konkrétní obce a při znalosti trendů běžné příjmové i výdajové stránky rozpočtu se jedná o velmi důležitý ukazatel pro plánování budoucích aktivit obce (provozních i investičních).

d) Podíl běžných příjmů a běžných výdajů

Ukazatel vyjadřuje míru krytí běžných výdajů běžnými příjmy obce. Obdobně jako v případě předchozího ukazatele může být srovnání výsledků mírně nevýhodné pro obce, které plní větší rozsah úkolů v přenesené působnosti financované neinvestičními transfery. Využití ukazatele je obdobné jako v případě ukazatelů c) a d).

e) Ukazatel samofinancování běžných výdajů vlastními příjmy

Ukazatel vyjadřuje, jak dokáže obec pokrýt výdaje na svůj provoz ze svých vlastních příjmů. Je sporné, jak tento ukazatel interpretovat, protože je v něm zakomponován předpoklad možné úhrady běžných výdajů také z kapitálových příjmů jakožto součásti vlastních příjmů obce. Dalším problémem interpretace ukazatele je zahrnutí všech běžných výdajů do výpočtu – tedy i těch, které jsou některé obce povinny vynakládat v rámci své přenesené působnosti a které jsou financovány z neinvestičních transferů, jejich financování z vlastních příjmů se nepředpokládá. Rovněž je problematické zahrnutí sdílených daňových příjmů do výpočtu.

f) Ukazatel kapacity samofinancování kapitálových výdajů

Ukazatel je vypočítán jako podíl součtu přebytku běžného rozpočtu a kapitálových příjmů a kapitálových výdajů. Určuje, jak je obec schopna uhradit své investice výlučně z vlastních prostředků daného roku. Nebere v úvahu možné přebytky rozpočtu z minulých let, které obce na investice mohou uspořít. Výsledky tohoto ukazatele může obec ovlivnit zejména pečlivým plánováním svých investičních aktivit; tento ukazatel je tedy velmi vhodný právě pro tento účel - pro plánování investičních aktivit obce.

g) Ukazatel krytí kapitálových výdajů kapitálovými příjmy

Ukazatel vyjadřuje, jaký podíl kapitálových výdajů obec pokryje ze svých kapitálových příjmů (třída 3 dle rozpočtové skladby). Výsledky tohoto ukazatele jsou plně závislé na aktivitě obce. Je diskutabilní, jak výsledky tohoto ukazatele interpretovat, pokud není k dispozici informace o původu kapitálových výdajů. Jednalo se o majetek určený k prodeji, nebo se obec rozhodla prodat majetek, protože neměla dostatek zdrojů na úhradu svých investic? Ukazatel je možné vyjádřit také jako podíl KV a KP včetně investičních transferů. Ukazatel je možné využít pro sledování vývoje jeho výsledků z dlouhodobějšího pohledu, pro potřeby hodnocení finanční situace konkrétní obce.

h) Ukazatel krytí kapitálových výdajů investičními transfery

Ukazatel vyjadřuje, jak je obec úspěšná v získávání transferů na pokrytí svých kapitálových výdajů. Výše ukazatele může být zkreslena, pokud byl transfer na současnou investici poskytnut v předchozích letech a pokud čerpání poskytnutých transferů není omezeno na jeden kalendářní rok. Je tedy vhodné sledovat tento ukazatel z dlouhodobějšího hlediska, a to zejména pro potřeby dané konkrétní obce, případně při srovnání s obcemi s obdobnými parametry. Možnost ovlivnění výsledků tohoto ukazatele ze strany obce je do jisté míry dána schopností obce dobře zvažovat své investiční aktivity i ve vztahu k vypisovaným dotačním výzvám a schopností zpracovávat smysluplné kvalitní projektové žádosti.

i) Podíl kapitálových výdajů na saldu běžného rozpočtu

Ukazatel vyjadřuje, z jakého podílu jsou kapitálové výdaje obce kryty z provozního salda; na výsledek lze nahlížet také jako na výpočet počtu let, za které je obec schopna uspořít na pořizované investice ze svého běžného rozpočtu, ovšem za předpokladu, že za dané časové období budou realizovány pouze tyto kapitálové výdaje. Výsledky tohoto ukazatele může obec ovlivnit zejména pečlivým plánováním svých investičních aktivit; tento ukazatel je tedy velmi vhodný právě pro tento účel - pro plánování investičních aktivit obce při využití dlouhodobějšího pohledu na jeho výsledky.

3. Ukazatele – zadluženost

Obce nejsou nikterak omezovány ze strany státu ve své možnosti zadlužit se. Výsledky následujících ukazatelů jsou tedy plně závislé na aktivitě obce, na jejím rozhodování o svých závazcích a jejich formách.

a) Výše dluhu na obyvatele

Ukazatel umožňuje jednoduché srovnání mezi lety i mezi obcemi, vhodné je však zejména dlouhodobý pohled na výsledky ukazatele, sledování vývoje celkové zadluženosti obce. Interpretace ukazatele je omezena faktem, že zejména malé obce mají jako klienti bank – žadatelé o úvěr obtížnější postavení než větší obce a města, je pro ně obtížnější získat cizí zdroje. Vyšší zadluženost na obyvatele také nemusí být sama o sobě špatným signálem, pokud obec disponuje vyšším provozním saldem na obyvatele a dokáže tedy lépe generovat zdroje na případné splátky.

b) Výše dluhu k dlouhodobému majetku

Ukazatel vypovídá o míře krytí dluhů obce dlouhodobým majetkem obce. Obdoba tohoto ukazatele je využívána Monitoringem hospodaření obcí - podíl cizích zdrojů k celkovým aktivům obce. Omezení tohoto ukazatele vyplývá ze skutečnosti, že až do r. 2011 byly v účetnictví obce evidovány pouze historické ceny majetku, nebylo účtováno o opotřebení dlouhodobého majetku, z účetnictví není možné zjistit reálnou hodnotu majetku. Ukazatel je, obdobně jako předchozí ukazatel, vhodný zejména pro srovnání v čase a mezi obcemi navzájem.

c) Výše dluhu k celkovým příjmům

Ukazatel nabízí jednoduché poměření výše zadlužení obce k velikosti jejího rozpočtu (jejím příjmům). Ukazatel je opět vhodný zejména pro srovnání v čase a mezi obcemi navzájem.

d) Výše dluhu k saldu běžného rozpočtu

Ukazatel vyjadřuje, za kolik let je celkový dluh splatný ze salda běžného rozpočtu obce. Výpočet vychází pouze z výše provozního salda za daný kalendářní rok, nebere v úvahu jeho možné změny v následujících letech. Rovněž nebere v úvahu splátkové kalendáře jednotlivých dluhů obce (úvěrů, půjček,...). Na druhou stranu umožňuje jednoduché vyjádření schopnosti obce hradit své dluhy ze „zisku“. Ukazatel je vhodný ke komparaci schopnosti obcí generovat zdroje potřebné ke splácení svých

dluhů. Je rovněž vhodný pro plánování budoucích výdajů obce při znalosti zatížení budoucích rozpočtů současným dluhovým zatížením.

e) Ukazatel dluhové služby

Ukazatel dluhové služby ve své obecné podobě představuje podíl výdajů na dluhovou službu na vybrané kategorii příjmů (dluhová základna). Do dluhové služby vstupují roční výdaje související se splácením dluhů, tedy zejména placené úroky, splátky jistin a splátky emitovaných dluhopisů, případně leasingové splátky. Interpretace ukazatele je pak omezena zejména vymezením příjmů, k nimž je dluhová služba vztažena. Pro srovnání mezi obcemi i mezi různými obdobími je vhodné do dluhové základny zahrnout pouze běžné příjmy, v případě neinvestičních transferů je pak vhodné započítat pouze transfery v rámci souhrnného dotačního vztahu, které jsou nárokové ze zákona a mají každoročně se opakující charakter. Vypovídací hodnota ukazatele je omezena také faktem, že postihuje pouze roční výdaje související se zadlužením, nikoliv celkový stav zadlužení. Kromě zohledňujících faktorů vymezených v kapitole 1.3.3 lze zmínit problémy s interpretací ukazatele u obcí, které mají sice vysoké zadlužení, ale mají odložené splácení a v daném roce jsou výdaje na dluhovou službu minimální.

Ukazatel je vhodný zejména pro sledování vývoje daných položek hospodaření a při detailnější znalosti situace obce také pro hodnocení finanční situace obce.

V ČR byl UDS využíván v letech 2004-2007, jeho podoba byla popsána v kapitole 2.3.2. Jiná podoba UDS je v současnosti součástí SIMU Monitoringu hospodaření obcí (informativní ukazatel č. 6), do jeho výpočtu vstupují na straně čitatele (dluhová služba) placené úroky a splátky emitovaných dluhopisů a půjčených prostředků, do jmenovatele (dluhová základna) jsou zahrnuty celkové příjmy.

f) Podíl splátek úroků a běžných příjmů

Jedná se o obdobu předchozího ukazatele, do čitatele však vstupují pouze úroky. Ukazatel vypovídá o zatížení rozpočtu splátkami úroků, resp. jaký podíl běžných příjmů musí obec vynaložit na placené úroky.

g) Podíl dluhové služby a dluhové kapacity

Modifikace: Podíl splátek jistiny (a emitovaných dluhopisů) a dluhové kapacity

Modifikace: Podíl splátek úroků a dluhové kapacity

Dluhová kapacita je vyjádřena jako přebytek běžného rozpočtu, tedy rozdíl běžných příjmů a běžných výdajů, do běžných výdajů pro tyto účely nejsou zahrnuty výdaje na dluhovou službu. Ukazatele vyjadřují, zda a s jakou rezervou je obec schopna hradit své závazky související se zadlužením z přebytku svého běžného rozpočtu. Ukazatele je možné využít jak pro srovnání schopnosti obcí splácet své dluhy, tak také pro hodnocení vývoje hospodaření obce, také pro plánování budoucích aktivit obce.

h) Podíl přijatých půjčených prostředků na kapitálových výdajích

Ukazatel vyjadřuje, jaký podíl kapitálových výdajů obec financuje z půjčených prostředků. Hodnota tohoto ukazatele by neměla překračovat 1, vyšší podíl by znamenal financování běžného provozu z cizích zdrojů. Hodnocení tohoto ukazatele může být omezeno např. způsobem financování investic

pořizovaných z evropských fondů, kdy je obec nucena dočasně pokrýt výdaje z cizích zdrojů a teprve v dalších obdobích je jí poskytnut transfer, ze kterého jsou dluhy splaceny. Zkreslení ukazatele též může vyplývat ze situace, kdy obec čerpá dluhové prostředky v jiném kalendářním roce, než ve kterém je uplatňuje. Je tedy vhodný dlouhodobější pohled na výsledky tohoto ukazatele. Ukazatel je vhodný pro sledování vývoje vztahu zadlužení a investic.

4. Ukazatele – likvidita

a) Běžná likvidita - podíl krátkodobých závazků a vybraného krátkodobého majetku

(i.) Běžná likvidita – podíl oběžných aktiv a krátkodobých závazků

(ii.) Okamžitá likvidita - podíl krátkodobého finančního majetku a krátkodobých závazků

Ukazatel (i) je jedním z monitorujících ukazatelů SIMU Monitoringu hospodaření obcí. Ukazatele likvidity vyjadřují, zda je obec schopna uhradit své krátkodobé závazky ze svých likvidních prostředků. Jedná se o ukazatele, jejichž výsledky jsou ovlivnitelné obcí, ovšem s určitým omezením co se týče získávání likvidních finančních prostředků, když podstatná část těchto zdrojů je tvořena z podílu na výnosech vybraných daní zasílaných na účet obce v daných intervalech. Na druhou stranu, právě tento fakt může obci velmi usnadnit krátkodobé plánování v oblasti její platební schopnosti. Ukazatele jsou vhodné jak pro srovnání mezi obcemi, tak pro hodnocení finanční situace konkrétní obce.

b) Finanční zásoba – podíl krátkodobého finančního majetku a celkových závazků

Do kategorie ukazatelů likvidity lze na základě způsobu jeho konstrukce přiřadit i tento ukazatel, který vyjadřuje, do jaké míry obec dokáže hradit své celkové závazky (možno vyjádřit i pouze za dlouhodobé závazky) ze svého krátkodobého finančního majetku, tvořeného zejména prostředky na bankovních účtech a krátkodobými cennými papíry určenými k obchodování. Ukazatel je vhodný jak pro srovnání mezi obcemi, tak pro hodnocení finanční situace konkrétní obce.

5. Ukazatele – ostatní

a) Plnění příjmů rozpočtu

- i. Skutečnost / schválený rozpočet
- ii. Skutečnost / upravený rozpočet

Ukazatel vyjadřuje, jak dobře dokáže obec plánovat své příjmy. Interpretace v případě varianty (i) je omezena několika faktory. Obec nemůže do schváleného rozpočtu zahrnout dotace, které nemá smluvně podložené (v rámci schváleného rozpočtu tak obce většinou zahrnují pouze dotace ze státního rozpočtu ze souhrnného dotačního vztahu, které jsou nárokové na základě zákona o státním rozpočtu na příslušný rok); dále nemůže do rozpočtu zahrnout financování z cizích zdrojů, dokud tuto skutečnost nemá smluvně zaručenou. V případě varianty ukazatele (ii) je při interpretaci třeba vzít do úvahy skutečnost, že je velmi častou praxí obcí před koncem rozpočtového roku provádět úpravy rozpočtu tak, aby více odpovídal skutečnému plnění.

b) Plnění výdajů rozpočtu

- i. Skutečnost / schválený rozpočet
- ii. Skutečnost / upravený rozpočet

Ukazatel vyjadřuje, jak dobře dokáže obec plánovat své výdaje. Interpretace tohoto ukazatele je omezena obdobně jako v případě ukazatele plnění příjmů rozpočtu. Vzhledem k tomu, že obec nemůže do schváleného rozpočtu zahrnout dotace a úvěry či půjčky, které nemá smluvně podložené, nezahrnuje do rozpočtu ani výdaje, u kterých je předpoklad jejich krytí právě z těchto zdrojů; omezení interpretace v případě varianty (ii) je opět omezeno úpravami rozpočtu před koncem roku (v případě běžných výdajů se jedná o častější praxi než v případě příjmů).

c) Podíl závazků na celkových příjmech

Tento ukazatel je využíván při přezkoumávání hospodaření obcí, vyjadřuje zatížení obce jejími závazky. Omezení interpretace ukazatele vyplývá ze z výběru účtů závazků zařazených do výpočtu. Ukazatel je vhodný zejména pro sledování vývoje dané oblasti hospodaření obce.

d) Podíl pohledávek na celkových příjmech

I tento ukazatel je využíván při přezkoumávání hospodaření obcí, omezení interpretace viz předchozí ukazatel. Ukazatel je vhodný zejména pro sledování vývoje dané oblasti hospodaření obce.

e) Podíl zastaveného majetku na celkovém majetku

Ukazatel je využíván při přezkoumávání hospodaření obce. Omezení tohoto ukazatele je dáno zejména skutečností, že obce až do r. 2011 neúčtovaly o opotřebením majetku. Ukazatel nelze sestavit z veřejně přístupných výkazů obce. Ukazatel je vhodný zejména pro sledování vývoje dané oblasti hospodaření obce.

Ukazatele finanční pozice obce – souhrn

V následující tabulce je uveden přehled výše zmíněných ukazatelů, je vyznačen způsob jejich výpočtu a zdroj dat, dále je ohodnocena významnost jednotlivých ukazatelů, omezení jejich vypovídací schopnosti a obtížnost sestavení:

– Významnost ukazatele:	1 – 5 / velice významný – nevýznamný
– Omezení vypovídací schopnosti:	1 – 5 / téměř neomezena – naprosto omezena
– Obtížnost sestavení:	1 – 5 / velmi snadné – velmi složité
– Možnost ovlivnění ze strany obce:	1 – 5 / vysoce ovlivnitelné – neovlivnitelné
– Využitelnost ukazatele:	pro komparaci, pro prosté srovnání, pro hodnocení vývoje, pro plánování.

Toto hodnocení je provedeno subjektivně, na základě autorčiny znalosti problematiky a s ohledem na zvolený důvod jejich konstrukce a povahu hodnotitele – tedy z pohledu externího hodnotitele, vycházejícího z veřejně dostupných zdrojů informací, provádějícího vzájemné zhodnocení finanční pozice zvolené skupiny obcí.

Údaje ze způsobu výpočtu pracují s kategoriemi tříd, položek a paragrafů – ve smyslu tříd, položek a paragrafů rozpočtové skladby, a dále s kategoriemi položek a syntetických účtů obsažených v rozvaze obce. V následující tabulce jsou dále využity následující položky či účty:

- data z rozpočtu:	
položky 41xx	- neinvestiční transfery
položky 42xx	- investiční transfery
položka 5141	- úroky vlastní
položka 5178	- nájemné za nájem s právem koupě
položky 8xx2	- uhrazené splátky vydaných dluhopisů
položky 8xx4	- uhrazené splátky přijatých půjčených prostředků
- data z rozvahy:	
Účty:	
281	- krátkodobé úvěry
282	- eskontované krátkodobé dluhopisy (směnky)
283	- krátkodobé závazky z vydaných dluhopisů
289	- jiné krátkodobé půjčky
322	- směnky k úhradě
326	- přijaté návratné finanční výpomoci krátkodobé
451	- dlouhodobé úvěry
452	- přijaté návratné finanční výpomoci dlouhodobé
453	- dlouhodobé závazky z vydaných dluhopisů
459	- ostatní dlouhodobé závazky
Položky:	
A.	- stálá aktiva
A IV.	- dlouhodobé pohledávky
B.	- oběžná aktiva
B II.	- krátkodobé pohledávky
B III.	- krátkodobý finanční majetek
D.	- cizí zdroje
D II.	- dlouhodobé závazky
D III.	- krátkodobé závazky

Tabulka: Přehled vybraných ukazatelů finanční pozice obce

	Způsob výpočtu	Zdroj dat	Významnost ukazatele	Omezení interpretace	Obtížnost sestavení	Možnost ovlivnit obcí	Využitelnost*
Ukazatele příjmů a výdajů							
celkové příjmy na obyvatele	příjmy celkem po konsolidaci / počet obyvatel	rozpočet	1	3	1	2	S, H, P
daňové příjmy na obyvatele	třída 1 / počet obyvatel	rozpočet	1	2	1	1	S, H, P
podíl daňových příjmů na celkových příjmech	třída 1 / příjmy celkem po konsolidaci	rozpočet	3	2	1	1	S, H
vlastní příjmy na obyvatele	(třída 1 + třída 2 + třída 3) / počet obyvatel	rozpočet	3	3	1	2	S, H, P
podíl vlastních příjmů na celkových příjmech	(třída 1 + třída 2 + třída 3) / příjmy celkem po konsolidaci	rozpočet	1	2	1	2	S, H
podíl vybraných vlastních příjmů na celkových příjmech	[(třída 1 – položky sdílených daní) + třída 2 + třída 3] / příjmy celkem po konsolidaci	rozpočet	2	2	2	4	K, H
celkové výdaje na obyvatele	výdaje celkem po konsolidaci / počet obyvatel	rozpočet	1	5	1	3	S, P
běžné výdaje na obyvatele	běžné výdaje po konsolidaci / počet obyvatel	rozpočet	2	5	1	2	K, P
kapitálové výdaje na obyvatele	kapitálové výdaje po konsolidaci / počet obyvatel	rozpočet	2	5	1	5	K, P
každoročně se opakující výdaje na obyvatele	z položek rozpočtové skladby nelze jednoznačně určit	rozpočet	2	3	4	2	K, P
podíl kapitálových výdajů na celkových výdajích	třída 6 / výdaje celkem po konsolidaci	rozpočet	2	3	1	4	S
podíl běžných výdajů na celkových výdajích	běžné výdaje po konsolidaci / výdaje celkem po konsolidaci	rozpočet	2	3	1	3	S
podíl každoročně se opakujících výdajů na celkových výdajích	z položek rozpočtové skladby nelze jednoznačně určit	rozpočet	2	3	4	2	S
podíl mandatorních výdajů na celkových výdajích	z položek rozpočtové skladby nelze jednoznačně určit	rozpočet	3	2	5	1	S

	Způsob výpočtu	Zdroj dat	Významnost ukazatele	Omezení interpretace	Obtížnost sestavení	Možnost ovlivnit obcí	Využitelnost*
podíl výdajů plynoucích do vybrané oblasti na celkových výdajích	Výdaje dle odvětvového členění rozpočtové skladby / zvolený druh výdajů celkem	rozpočet	4	5	1	3	S, H, P
podíl běžných výdajů na správu na celkových běžných výdajích	položky tř. 5 s § 6171 / běžné výdaje po konsolidaci	rozpočet	4	4	2	2	S
Ukazatele salda rozpočtu							
saldo rozpočtu na obyvatele	(příjmy celkem – výdaje celkem) / počet obyvatel	rozpočet	3	5	1	4	S, P
podíl salda rozpočtu na celkových příjmech	(příjmy celkem – výdaje celkem) / příjmy celkem	rozpočet	3	5	1	4	S, H, P
saldo běžného rozpočtu na obyvatele	(třída 1 + třída 2 + položky 41xx - třída 5) / počet obyvatel	rozpočet	2	3	1	3	K, H, P
podíl salda běžného rozpočtu na běžných příjmech	(třída 1 + třída 2 + položky 41xx - třída 5) / (třída 1 + třída 2 + položky 41xx po konsolidaci)	rozpočet	1	2	1	3	K, H, P
podíl běžných příjmů a běžných výdajů	(třída 1 + třída 2 + položky 41xx po konsolidaci) / třída 5 po konsolidaci	rozpočet	2	2	1	3	K, H, P
ukazatel samofinancování běžných výdajů vlastními příjmy	běžné výdaje po konsolidaci / (třída 1 + třída 2 + třída 3)	rozpočet	3	5	1	3	H, P
ukazatel samofinancování kapitálových výdajů	[(třída 1 + třída 2 + položky 41xx - třída 5) + třída 3] / třída 6	rozpočet	4	4	1	3	H, P
podíl kapitálových výdajů a kapitálových příjmů	třída 3 / třída 6	rozpočet	5	5	1	5	H, P
ukazatel krytí kapitálových výdajů investičními transfery	položky 42xx / třída 6	rozpočet	3	3	1	nelze obecně určit	H, P
podíl kapitálových výdajů na saldu běžného rozpočtu	třída 6 / (třída 1 + třída 2 + položky 41xx - třída 5)	rozpočet	3	3	1	5	H, P
Ukazatele zadluženosti							
výše dluhu na obyvatele	(účty 281 + 282 + 283 + 289 + 322 + 326 + 451 + 452 + 453 + 459) / počet obyvatel	rozvaha	3	4	1	5	K
výše dluhu k dlouhodobému majetku	(účty 281 + 282 + 283 + 289 + 322 + 326 + 451 + 452 + 453 + 459) / položka rozvahy A – stála aktiva	rozvaha	2	3	1	5	K, H

	Způsob výpočtu	Zdroj dat	Významnost ukazatele	Omezení interpretace	Obtížnost sestavení	Možnost ovlivnit obcí	Využitelnost*
podíl cizích zdrojů k celkovým aktivům	položka D. / aktiva celkem	rozvaha	1	3	1	5	K, H, P
výše dluhu k celkovým příjmům	(účty 281 + 282 + 283 + 289 + 322 + 326 + 451 + 452 + 453 + 459) / příjmy celkem po konsolidaci	rozpočet, rozvaha	3	3	1	5	K, H, P
výše dluhu k saldu běžného rozpočtu	(účty 281 + 282 + 283 + 289 + 322 + 326 + 451 + 452 + 453 + 459) / (třída 1 + třída 2 + položky 41xx - třída 5)	rozpočet, rozvaha	1	1	1	5	K, H, P
ukazatel dluhové služby	položky 8xx2 + 8xx4 + 5141 (příp. + 5178) / zvolená kategorie příjmů	rozpočet	2	3	1	4	K, H
podíl splátek úroků a běžných příjmů	položky 5141 / (třída 1 + třída 2 + položky 41xx po konsolidaci)	rozpočet	2	2	1	4	K, H
podíl dluhové služby a dluhové kapacity	položky 8xx2 + 8xx4 + 5141 (příp. + 5178) / (třída 1 + třída 2 + položky 41xx - třída 5 mimo položky 5141, příp. 5178)	rozpočet	1	2	1	4	K, H, P
podíl splátek jistiny (a emitovaných dluhopisů) a dluhové kapacity	položky 8xx2 + 8xx4 / (třída 1 + třída 2 + položky 41xx - třída 5 mimo položky 5141, příp. 5178)	rozpočet	1	2	1	4	K, H, P
podíl splátek úroků a dluhové kapacity	položky 5141 / (třída 1 + třída 2 + položky 41xx - třída 5 mimo položky 5141)	rozpočet	1	1	1	4	K, H, P
podíl přijatých půjčených prostředků a kapitálových výdajů	(položky 8xx2 + 8xx4) / třída 6	rozpočet	3	3	3	5	H
Ukazatele likvidity							
běžná likvidita	položka B / položka D III.	rozvaha	1	1	1	5	K, H, P
okamžitá likvidita	položka B III. / položka D III.	rozvaha	1	1	1	5	K, H, P
finanční zásoba	položka B III. / (položka D II. + položka D III.)	rozvaha	2	2	1	5	K, H, P
Ukazatele - ostatní							
plnění příjmů rozpočtu	Podíl skutečného plnění vybrané položky příjmů a položky ve schváleném (upraveném) rozpočtu	rozpočet	4	2-5*	1	3	H, P

	Způsob výpočtu	Zdroj dat	Významnost ukazatele	Omezení interpretace	Obtížnost sestavení	Možnost ovlivnit obcí	Využitelnost*
plnění výdajů rozpočtu	Podíl skutečného plnění vybrané položky výdajů a položky ve schváleném (upraveném) rozpočtu	rozpočet	4	2-5**	1	4	H, P
podíl závazků na celkových příjmech	(položka D II. + položka D III.) *** / příjmy celkem po konsolidaci	rozpočet, rozvaha	2	2	1	5	H
podíl pohledávek na celkových příjmech	(položka A IV. + položka B II.) ** * / příjmy celkem po konsolidaci	rozpočet, rozvaha	2	2	1	4	H
podíl zastaveného DM na celkovém DM	Zastavený DM dle analytických účtů podrozvahové evidence / položka A. rozvahy	pod-rozvahová evidence	2	3	1/5****	5	H

* K – komparace včetně hodnocení, S – prosté srovnání s obdobnými subjekty, H – hodnocení vývoje hospodaření subjektu, P - plánování

* * omezení interpretace vyplývá z volby schváleného či upraveného rozpočtu pro srovnání a z charakteru zvolené sledované položky příjmů či výdajů

* ** ukazatele využívané pro potřeby přezkoumání hospodaření nepočítají s celkovými závazky a pohledávkami obce, ale pouze s konkrétně vybranými účty

**** obtížnost sestavení vyplývá z dostupnosti interních dat subjektu

Zdroj: Vlastní zpracování